

IKONY/ICONS

Wyrażam podziękowania
Dyrektorowi Muzeum Historycznego w Sanoku
oraz Dyrektorowi Muzeum Budownictwa
Ludowego w Sanoku za pomoc i współpracę
przy powstawaniu książki.

Wydawca

I would like to express my gratitude to
the Director of Muzeum Historyczne and
the Director of Muzeum Budownictwa
Ludowego, Sanok, for their kind assistance
in the making of this book.

Publisher

IKONY/ICONS

Najpiękniejsze ikony w zbiorach polskich / The most beautiful icons in the Polish collections

BOSZ
art

Oddając w ręce czytelników album *Ikony*, mamy nadzieję, że pozwoli on wniknąć w tajemniczy świat ikon, dostrzec ich piękno i niezwykłość, a jednocześnie przybliżyć się do tego, co realizują jedynie ikony, do „teologii w kolorach”. W ostatnich latach pojęcie ikony zrobiło zaskakującą i niebywałą karierę. Stało się terminem powszechnie nadużywanym, „słowem kluczem”, stosowanym w dziedzinach całkowicie od siebie odległych, poczynając od programów komputerowych, przez wizerunki wielkich przywódców czy aktorów, na dziełach sztuki mających z ikonami niewiele wspólnego kończąc. Uległo spowszednieniu i nieuchronnej wulgaryzacji. Bardzo trudno orzec, jakie są przyczyny tego zjawiska. Być może wynika to z najczęściej intuicyjnego wycucia wielkości, tajemnicy tkwiącej w ikonach, ich odmienności od wszystkiego, co we współczesnym świecie nas otacza. To zainteresowanie odbiorców malarstwem ikonowym zaowocowało rosnącą liczbą publikacji, kolekcji muzealnych i prywatnych i – być może – przyczyniło się także do tego, że badania nad ikonami są najszybciej rozwijającą się dziedziną historii sztuki.

Przełom w badaniach nad ikonami, który pozwolił na właściwą ich interpretację, odrębną od tej, którą stosowano do badań zachodniej sztuki sakralnej, przyniosła dopiero teologia ikony. Pierwsza, własna metoda badawcza malarstwa ikonowego, która sprawiła, że ikony odzyskały utracone na kilka wieków właściwe im wartości i funkcje. Teologii ikony zawdzięczamy to, że ikony przestały być postrzegane jedynie jako obiekty sztuki, których analiza stylistyczna, datowanie wyznaczone poprzez analogie do dzieł sztuki zachodniej oraz bliskość lub oddalenie od wzorców antycznych decydowały o ich jakości, przez historyków sztuki na ogół świadomie zanizanej. Właściwie tylko w środowiskach związanych z prawosławiem, i to głównie w diasporach, przetrwała świadomość znaczenia ikon, poczucie, że nie są one jedynie obrazami, dekoracją świątyń, ale że zawierają w sobie wiele znaczeń i wartości, a przede wszystkim są obiektami kultu. Ta świadomość została wykorzystana przez twórców teologii ikony (L. Uspienskiego, P. Evdokimova), którzy odwołując się do tradycji patrystycznych, a przede wszystkim do tekstów obrońców czci ikon z okresu ikonoklazmu w Bizancjum, twórców klasycznej teologii ikony, stworzyli metodę badawczą, pozwalającą na określenie miejsca, jakie ikony zajmowały w niepodzielnym teologiczno-artystycznym syste-

We hope this album of Icons will help readers enter the mysterious world of icons, their beauty and uniqueness, and understand what it is that only the icons give – the ‘theology of colour.’ In recent years the icon has made an astonishing and extraordinary career. It has become a ubiquitously overused term, a keyword applied in fields quite distant from each other, from computer programs through pictures of world leaders or actors, to works of art which have absolutely nothing in common with icons. The word ‘icon’ has been made an inevitably vulgarised commonplace. It is extremely hard to diagnose the causes of this. Perhaps it is due to the intuitively perceived mystery and greatness latent in icons, their otherness to everything else that surrounds us in the modern world. Interest in icons has given rise to an ever larger volume of publications, museum and private collections, and - perhaps - it has been recipients’ interest that has made the study of icons currently the most rapidly developing field in the history of art.

The breakthrough in the study of icons which made accurate interpretation possible, different from that applied for the study of the Western religious art, only came with the theology of the icon – the first icon-specific research method which restored their proper values and functions, lost for several centuries. Thanks to icon theology icons stopped being perceived merely as objects of art for which the analysis of style, the attribution of dates through comparisons with Western artworks and estimates of their similarity to, or remoteness from, the works of Antiquity were the decisive factors in the assessment of their quality, which art historians tended deliberately to depreciate. Only in societies connected with Eastern Orthodox Christianity, and chiefly in the diasporas, did the awareness of the meaning of icons survive, along with the feeling that they were not merely pictures or just church decorations, but above all objects of worship which carried many inherent meanings and values. This awareness was applied by the creators of the theology of the icon, L. Uspienski and P. Evdokimov, who looked back to the Patristic traditions, especially to the writings of the icon defenders during the Byzantine iconoclast controversy, devisers of the classical theology of the icon. They defined a research method for the determination of the status of the icon in the indi-

Chrystus Pantokrator, 2 połowa XV w.
Nowosielce, z cerkwi pw. Matki Boskiej Pokrow
120 × 86 cm

Christ Pantocrator, 2nd half of the 15th c.
Nowosielce, Church of the Pokrov (Our Lady's Mantle)
120 × 86 cm

Chrystus Pantokrator, 2 połowa XVI w.
Surowica, z cerkwi pw. Zaśnięcia Matki Boskiej
110 × 85,5 cm

Christ Pantocrator, 2nd half of the 16th c.
Surowica, Church of the Dormition
110 × 85.5 cm

Deesis, 1643 r.
Krempna, z cerkwi pw. św. Kosmy i Damiana
173 × 127 cm

The Deesis, 1643
Krempna, Church of St. Cosmas and St. Damian
173 × 127 cm

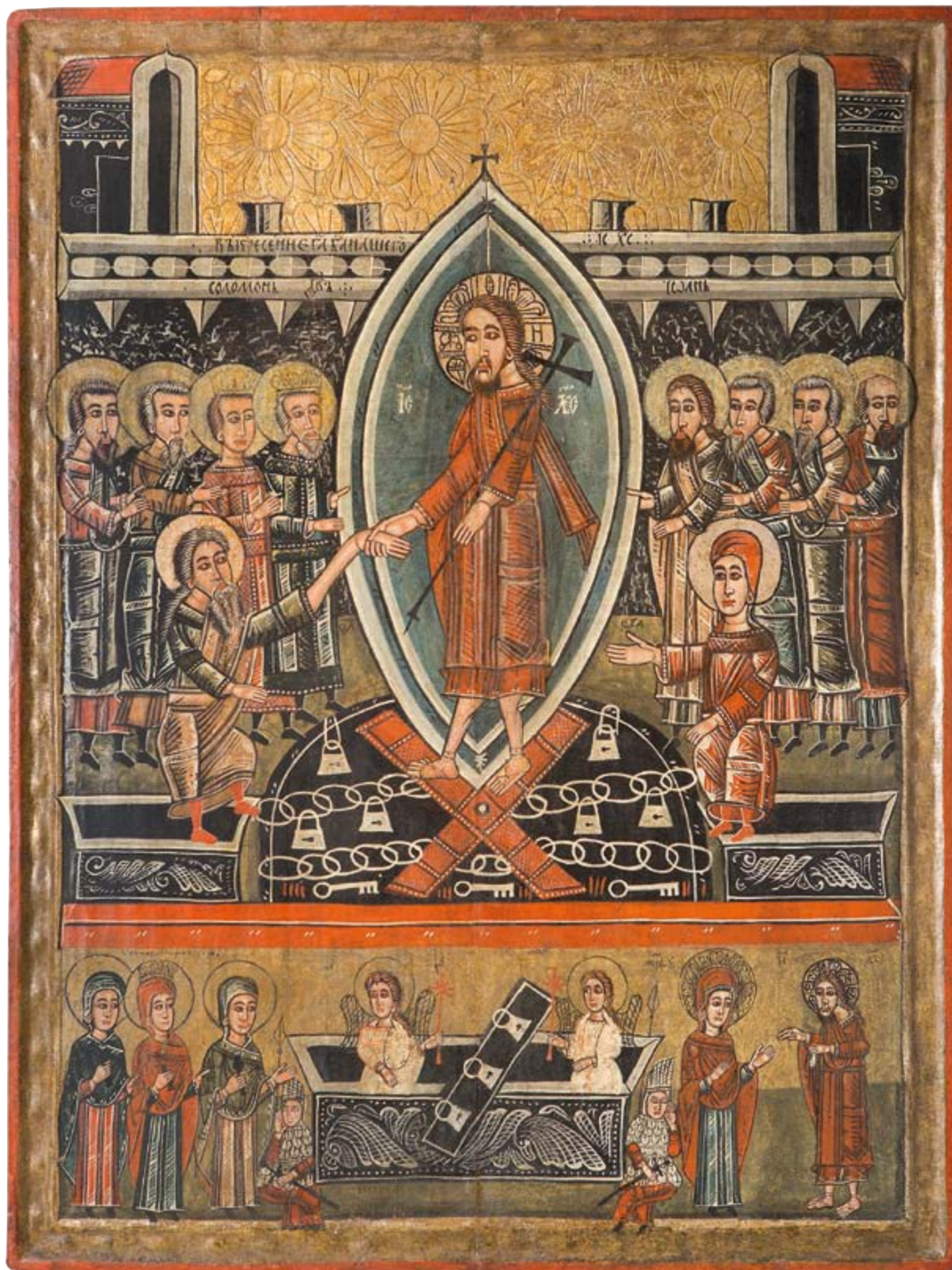
Deesis, 1698 r.
 Ustianowa, z cerkwi pw. św. Paraskewy Tyrnowskiej
 150 × 125 cm

The Deesis, 1698
 Ustianowa, Church of St. Parasceve of Tyrnov
 150 × 125 cm

Chrystus Eucharystyczny, XVIII w.
pochodzenie nieznanne
104 × 61,5 cm

The Eucharistic Christ, 18th c.
provenience unknown
104 × 61.5 cm

Zstąpienie do otchłani, XVI w.
 Cewków, z cerkwi pw. św. Dymitra Sołuńskiego
 123 × 92 cm

The Descent into Limbo, 16th c.
 Cewków, Church of St. Demetrius of Thessalonica
 123 × 92 cm

Archanioł Michał, 1 połowa XVII w.
Lipie, z cerkwi pw. Soboru Matki Boskiej
107 × 68 cm

The Archangel Michael, 1st half of the 17th c.
Lipie, Church of Our Lady, the Angels and Saints
107 × 68 cm

Archanioł Michał, 1 połowa XVII w.
Stańkowa, z cerkwi pw. Soboru Matki Boskiej
65 × 47 cm

The Archangel Michael, 1st half of the 17th c.
Stańkowa, Church of Our Lady, the Angels and Saints
65 × 47 cm

Śś. Bazyli Wielki, Jan Złotousty i Grzegorz
z Nazjanzu, XVII w.
Lipie, z cerkwi pw. Soboru Matki Boskiej
105 × 98 cm

St. Basil the Great, St. John Chrysostom, and St. Gregory
of Nazianzus, 17th c.
Lipie, Church of Our Lady, the Angels and Saints
105 × 98 cm

Śś. Bazyli Wielki, Jan Złotousty i Grzegorz z Nazjanzu, 1698 r.
 Ustianowa, z cerkwi pw. św. Paraskewy Tyrnowskiej
 85,5 × 89,5 cm

St. Basil the Great, St. John Chrysostom, and St. Gregory of Nazianzus, 1698
 Ustianowa, Church of St. Parasceve of Tyrnov
 85.5 × 89.5 cm

Oddając w ręce czytelników album *Ikony*, mamy nadzieję, że pozwoli on wniknąć w tajemniczy świat ikon, dostrzec ich piękno i niezwykłość, a jednocześnie przybliżyć się do tego, co realizują jedynie ikony, do „teologii w kolorach”.

Układ prezentowanych w albumie ikon został podyktowany ich znaczeniem treściowym, hierarchią, jaką wyznaczała poszczególnym wyobrażeniom i postaciom teologia ikony.

We hope this album of *Icons* will help readers enter the mysterious world of icons, their beauty and uniqueness, and understand what it is that only the icons give – the ‘theology of colour.’

The order of the icons we present here has been chosen in accordance with the meanings of its subject-matter and the hierarchy ascribed by icon theology to the various figures and representations.